

Βιβλιοκρισίες

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΗ 1995,

Έκδοση του Διεθνούς Ινστιτούτου

Περιβαλλοντικών Ερευνών

Νέα Οικολογία, Αθήνα 1995, σσ. 331.

Επιμέλεια: Μ. Μοδινός

Αθ. Βαλαβανίδης

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ γνωστή έκδοση του WorldWatch Institute του Λέστερ Μπράουν για το 1995 εκδόθηκε για δεύτερη συνεχή χρονιά και στα ελληνικά. Όπως είχαμε γράψει και στην βιβλιογραφική κριτική της έκθεσης για την *Κατάσταση του Πλανήτη 1994* ήδη η έκδοση αυτή μεταφράζεται σε τουλάχιστον 30 γλώσσες. Αυτό και μόνο δείχνει το πόσο σημαντική θέση καταλαμβάνει στην διεθνή βιβλιογραφία για θέματα περιβάλλοντος. Η πρωτοτυπία της έκθεσης οφείλεται στο ότι περιλαμβάνει όχι μόνο επίκαιρα άρθρα σε θέματα περιβάλλοντος, αλλά και σε μεγάλο βαθμό ασχολείται με θέματα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά που περικλείουν περιβαλλοντικές συνισταμένες. Άλλωστε «περιβάλλον» δεν είναι μόνο η ρύπανση του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά κάθε θέμα που καλύπτει τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες που μεταβάλλουν ή μπορούν μελλοντικά να διαμορφώσουν τις αιτίες για δυσμενείς επιδράσεις στο περιβάλλον του πλανήτη μας και στην ποιότητα ζωής του ανθρώπου.

Στην έκδοση του 1995 ξεχωρίζω 4 μεγάλες θεματικές ενότητες, αν και τα κεφάλαια δεν διαχωρίζονται. Στην πρώτη έχουμε τα «όρια» των δυνατοτήτων του μικρού αυτού πλανήτη που καλείται Γη, με τα άρθρα-κεφάλαια: Λ. Μπράουν «Τα όρια της φύσης», των Μ. Ράιν και Κ. Φλέιβιν «Τα όρια της Κίνας» και των Τ. Γιάνγκ και Α. Σαχς «Προς μια βιώσιμη οικονομία των πρώτων υλών». Στην δεύτερη ενότητα έχουμε την ανάλυση των επαγγελματικών προβλημάτων των εργαζομένων στην αλιεία και των ορεινών λαών, που συνδέονται άμεσα με την κατάσταση του περιβάλλοντος και της υπερεκμετάλλευσης των φυσικών πόρων. Στην τρίτη ενότητα έχουμε τις «νέες τεχνολογίες» που μπορούν να συμβάλλουν αποφασιστικά στην εξοικονόμηση ενέργειας, βασικό και επίκαιρο θέμα συζητήσεων, με την τιθάσευση του ήλιου και ανέμου και με την δημιουργία καλύτερων κτιρίων. Τέλος, στην τέταρτη ενότητα έχουμε τρία άρθρα-κεφάλαια για το μεταναστευτικό κύμα, τα δημοσιονομικά του αφοπλισμού και την οικουμενική συνεργασία για παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα και διοχέτευση ολοένα και μεγαλύτερης βοήθειας στις υπανάπτυκτες χώρες που έχουν συσσωρεύσει τεράστια χρέη και πολυάριθμες περιβαλλοντικές καταστροφές.

Ο Λ. Μπράουν επανέρχεται δριμύτερος και πιο πειστικός στο μεγάλο ερώτημα των τελευταίων χρόνων, ποια είναι τα «όρια της φύσης». Το ερώτημα είναι θεμελιώδες, εάν δεν ορίσουμε τα όρια δεν είναι δυνατόν να εκτιμήσουμε τις σημαντικές επιπτώσεις στην αναπτυξιακή πορεία που ακολουθούν οι αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το πρόβλημα του υπερπληθυσμού. Εάν δεν επιτευχθεί η σταθεροποίηση του πληθυσμού υπάρχει σίγουρα η προοπτική της βαθμιαίας

ας περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της οικονομικής ύφεσης. Ήδη υπάρχουν ανησυχητικές στατιστικές για την παραγωγή ρυζιού, σιτηρών και άλλων τροφίμων, ενώ συγχρόνως έχει επέλθει η μείωση των αποθεμάτων νερού και καλλιεργήσιμης γης. Η εποχή της υποκατάστασης της γης από λιπάσματα έχει οριστικά παρέλθει και ο κόσμος μας μπαίνει σε μια νέα εποχή αβεβαιότητας. Οι οικονομικές επιπτώσεις είναι εμφανείς με την μείωση των φυσικών πόρων: δάση, βιότοποι, έδαφος, αλιεύματα, υδατικά αποθέματα κ.λπ. Η ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη της Κίνας (με 1,2 δις πληθυσμό) αποτελεί επίσης έναν αρνητικό παράγοντα για την ζήτηση των φυσικών πόρων και τα όρια των δυνατοτήτων τους. Τα προβλήματα λοιπόν αυτά συνδέονται με τα άλλα δύο κεφάλαια «Τα όρια της Κίνας», όπου το «ξύπνημα ενός γίγαντα» με τις τεράστιες καταναλωτικές τάσεις και τις ανάγκες για τον πληθυσμό της θα επισκιάσει τις δυνατότητες βιώσιμης ανάπτυξης ολόκληρου του πλανήτη. Την ίδια εποχή όλες οι προσπάθειες τείνουν να διαμορφώσουν μια κατάσταση για βιώσιμη οικονομία των πρώτων υλών: προγράμματα ανακύκλωσης, σχεδιασμοί για μεγαλύτερη αποδοτικότητα, νέες επενδύσεις και διαχείριση των φυσικών πόρων με έμφαση στην ποιότητα αντί στη ποσότητα.

Στην δεύτερη θεματική ενότητα γίνεται μια συστηματική ανάλυση των αλιευτικών πεδίων και επαγγελμάτων. Η υπεραλίευση έχει δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα στα αποθέματα ψαριών, ο τρόπος εκμετάλλευσης των θαλασσών είναι ήδη παρωχημένος, απαιτούνται ριζοσπαστικές αλλαγές στην αντιμετώπιση του αλιευτικού δυναμικού και των επαγγελματιών που υπεισέρχονται στην αλιευτική δραστηριότητα. Παρόμοια φαινόμενα υπερεκμετάλλευσης έχουν εμφανισθεί και στα ορεινά οικοσυστήματα, υπάρχουν ήδη πολλές περιβαλλοντικές απειλές και για την ορεινή φύση και για τους λαούς που ζουν και επιβιώνουν χάρις στα προϊόντα της ορεινής οικονομίας.

Η πολιτική πρόκληση από την εκμετάλλευση του ήλιου και του ανέμου για την παραγωγή ενέργειας είναι σημαντική και επίκαιρη. Απαιτείται αναθέρμανση των προσπαθειών για επενδύσεις στην κατάλληλη τεχνολογία και την βαθμιαία αντικατάσταση των ορυκτών καυσίμων. Μετά από πολλές αμφιταλαντεύσεις ήδη έφθασε η εποχή όπου οι τεχνολογίες ηλιακής και αιολικής ενέργειας έχουν καταστεί οικονομικά συμφέρουσες και μακροπρόθεσμα θα μπορούσαν να είναι φθηνότερες από τις συμβατικές ηλεκτροπαραγωγικές τεχνολογίες, ιδιαίτερα όταν ληφθούν υπόψη οι περιβαλλοντικές διαστάσεις. Το ίδιο πρόβλημα εμφανίζεται και με τα κτίρια όπου ο άνθρωπος περνάει το 90% του χρόνου του. Τα νέα οικοδομικά υλικά, οι θερμομονώσεις, τα διπλά τζάμια, η ανακύκλωση των υλικών μετά

την κατεδάφιση κ.λπ., μπορούν να μεταβάλλουν ριζικά την κατανάλωση πρώτων υλών, ενέργειας, νερού και οι νέες τεχνολογίες μπορούν να βελτιώσουν εντυπωσιακά την αντοχή και την υγιεινή των κτιρίων. Τέλος, στην τέταρτη ενότητα, αναπτύσσονται τα θέματα του μεταναστευτικού κύματος, τα δημοσιονομικά του αφοπλισμού και η προσπάθεια για οικουμενική συνεργασία, όπου οι πλουσιότερες χώρες να υποβοηθήσουν τις φτωχότερες. Σημαντικό πρόβλημα αποτελούν σήμερα τα 23 εκατομμύρια προσφύγων που από τη μια μεριά εγκαταλείπουν την χώρα τους, ενώ συγχρόνως κατακλύζουν άλλες χώρες, ζουν υπό άθλιες συνθήκες και διαμορφώνουν κλίμα αντιπάθειας, εγκληματικότητας και ρατσισμού στις χώρες υποδοχής. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δίνει μια σημαντική ευκαιρία στην ανθρωπότητα να χρησιμοποιήσει τα τεράστια ποσά που απαιτούνταν για πολεμικούς εξοπλισμούς στην οικονομική ενίσχυση των φτωχών χωρών και την προστασία του περιβάλλοντος. Σε πολλές χώρες οι εμφύλιοι πόλεμοι έχουν προκαλέσει τεράστιες καταστροφές και σήμερα παρά ποτέ απαιτούνται μεγάλοι πόροι για την ανοικοδόμηση μιας καλύτερης ζωής σε εκατομμύρια κατοίκων του πλανήτη μας. Η οικουμενική συνεργασία λοιπόν είναι άμεση και επιτακτική ανάγκη. Ο πλανήτης Γη είναι ένας μικρός κόσμος στο διάστημα και έχει φθάσει η στιγμή για να σφυρηλατηθεί μια νέα παγκόσμια συνεργασία που θα βοηθήσει τον κόσμο να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις, περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές, των επόμενων αιώνων. Το βιβλίο αυτό και οι επόμενες εκδόσεις θα μπορούσαν να αποτελέσουν θαυμάσια διδακτικά βιβλία για πανεπιστημιακή χρήση, αλλά και ορισμένα άρθρα-κεφάλαια χρήσιμη ύλη για την μέση εκπαίδευση σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Η μετάφραση της έκδοσης του 1995 είναι σαφώς καλύτερη από αυτή του 1994 και ευελπιστώ ότι θα συνεχίσει να γίνεται καλύτερη. Η ομάδα συνεργατών της Νέας Οικολογίας είναι άξια συγχαρητηρίων για την θαυμάσια από κάθε άποψη έκδοση. ■

ΕΛΕΝΗ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ,
ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΝΩΣΗ. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ
ΕΩΣ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ.
Θεμέλιο, Αθήνα 1995.

Δημήτρης Οικονόμου

Η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική έχει κεντρική σημασία για τη χώρα μας τόσο από την άποψη των χρηματοδοτικών πόρων που εισρέουν όσο και λόγω της επίδρασής της στη δομή και το περιεχόμενο της αντίστοιχης ελληνικής πολιτικής. Υπάρχουν αρκετά άρθρα, μελέτες και βιβλία που έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα, αλλά ολοκληρωμένη, διαχρονικά και θεματικά, προσέγγισή του, γίνεται για πρώτη φορά με το νέο βιβλίο της Ε. Ανδρικοπούλου που κυκλοφόρησε πρόσφατα.

Το μεγαλύτερο μέρος από τις 500 σελίδες και τα δέκα κεφάλαια του βιβλίου (κεφάλαια τρίτο έως δέκατο) καλύπτεται από μια λεπτομερειακή και σε βάθος παρουσίαση και ανάλυση της εξέλιξης της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πραγματολογικό σκέλος του βιβλίου είναι ιδιαίτερα πλήρες με αποτέλεσμα να μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα κείμενο τεκμηρίωσης από ένα ευρύ κοινό που ασχολείται με συναφή θέματα: ακαδημαϊκούς, ερευνητές, φοιτητές αλλά και στελέχη της διοίκησης και του ιδιωτικού τομέα που δραστηριοποιούνται σε ευρωπαϊκά προγράμματα. Περιλαμβάνονται και εκτενείς αναφορές σε νομικά κείμενα και κανονισμούς που δεν είναι πάντα ή εύκολα προσπελάσιμα ενώ παράλληλα παρατίθενται πολλοί πίνακες που συνοψίζουν τις χρηματοδοτικές ροές σε διάφορα επίπεδα γεωγραφικής και χρονικής ανάλυσης – πίνακες που συχνά έχουν προέλθει από την επεξεργασία μεγάλου όγκου πρωτογενούς πληροφοριακού υλικού.

Σε συνδυασμό με την πληρότητα, επικαιροποίηση (μέχρι τέλος 1994) και εξαντλητική κάλυψη του αντικείμενου, και μόνη αυτή η διάσταση θα έκανε το βιβλίο ιδιαίτερα χρήσιμο. Ωστόσο, η σημασία του κάθε άλλο παρά εξαντλείται εκεί, γιατί το πραγματολογικό σκέλος αποτελεί την αφετηρία μιας σειράς αναλύσεων που κινούνται παράλληλα με την χρονολογική παρουσίαση του εμπειρικού υλικού, πάνω στους παρακάτω κύριους εζής άξονες:

- Η παρουσίαση των επιμέρους φάσεων της εξέλιξης της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής διαπερνάται από τη συστηματική ανάδειξη της εσωτερικής δυναμικής της και την επισήμανση των διαχρονικών σταθερών της. Τέτοιες σταθερές είναι: (α) η διάθεση σημαντικών και αυξανόμενων πόρων για την αντιμετώπιση των ενδο-ευρωπαϊκών ανισοτήτων, (β) η παραδοχή ότι οι ανισότητες αυτές μπορούν να αποτελέσουν εμπόδιο στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και, γενικότερα, στην επέκταση του επιθυμητού βαθμού συνοχής του ευρωπαϊκού χώρου, και (γ) η, επίσης, παραδοχή, ότι ο στόχος της συνοχής πρέπει να υποτάσσεται στους στόχους που συνδέονται με την ανταγωνιστικότητα και τη βέλτιστη χρήση των πόρων. Η διαλεκτική μεταξύ των σημείων (β) και (γ) αποτελεί κλειδί για την κατανόηση των εξελίξεων στην περιφερειακή πολιτική της ένωσης. Μια πρό-